

YARGITAY KARARLARI ÇERÇEVESİNDE BONODA DÜZENLEME SEBEBİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK BEYANLARIN İSPAT YÜKÜNE ETKİSİ*

THE EFFECT OF STATEMENTS REGARDING THE CHANGE OF THE REASON FOR ISSUING THE NOTE ON THE BURDEN OF PROOF WITHIN THE FRAMEWORK OF SUPREME COURT DECISIONS

Prof. Dr. Hayri BOZGEYİK** & Arş. Gör. Dr. Süleyman Burak GÜNDOĞDU***

ÖZ

Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen ve belirli şekil şartlarını taşıyan bono, kayıtsız şartsız bir ödeme vaadi içermektedir. Bonoda, geçerliliği üzerinde etki doğurmayan birtakım ihtiyari kayıtlar bulunabilir. Bononun düzenlenmesine dayanak teşkil eden ve taraflar arasındaki temel borç ilişkisinin sebebini gösteren bedel kaydı da bu kayıtlardan birisidir. Uygulamada bono üzerinde sıklıkla “nakden” veya “malen” şeklinde kayıtlarla karşılaşılmaktadır. Bedel kaydının yazılıp yazılmamasının bononun geçerliliği üzerinde bir etkisi yoktur. Bununla birlikte bonoda düzenleme sebebini gösteren bu kayıtların aksinin ileri sürülmesi, açılan davalarda tarafların ispat yükü bakımından özellik arz etmektedir. Senet metnine ve senet metninde açıklanan senedin düzenleme sebebine aykırı beyanda bulunma anlamına gelen “talil” Yargıtay kararlarında ispat yükünü belirleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bedel kaydının aksi taraflarca ileri sürüldüğünde bono talil edilmiş olmakta, bu halde bonoyu talil eden, ispat yükünü üzerine almaktadır. Sebebin değiştirilmesi, senette yer alan alacak miktarını değil, ancak tarafların iddia ve savunmalarını etkileyecek, daraltacak veya genişletecek bir etki doğurduğu takdirde ispat yükü yer değiştirebilmektedir. Bonodaki bedel kaydı, tek taraflı olarak talil edilebilmektedir. Çift taraflı talil hâlinde ise her iki tarafın da bono üzerinde yer alan kayıt dışı bir sebep göstermesi durumu söz konusudur.

Anahtar Kelimeler: Talil, Bono, İspat, Bedel Kaydı, Malen.

ABSTRACT

The note, which is regulated in the Turkish Commercial Code and has certain form conditions, contains an unconditional payment promise. The note may contain some discretionary provisions that do not affect its validity. The amount provision, which shows the reason for the fundamental debt relationship that forms the basis of the issuance of the note between the parties, is among these dispensary provisions. In practice, “in cash” or “in goods” provisions are often encountered on the note. The amount provision whether written or not has no effect on the validity of the note. However, asserting the contrary of these provisions, which show the reason for the issuance in the note, is peculiar in terms of the burden of proof of the parties in the lawsuits filed. The concept of altering the note, which means making a statement contrary to the text of the promissory note and the reason for the issuance explained in the promissory note, appears as an element that determines the burden of proof in the decisions of the Supreme Court. When the parties claim to the contrary of the amount provision, the case of altering the note arises and the claiming party assumes the burden of proof. The burden of proof can be changed only if the change of reason has an effect that will affect, narrow or expand the claims and defenses of the parties, not the amount of receivables in the promissory note. The amount provision in the note can be altered unilaterally. A unilateral claim can be made by the debtor or the creditor. In the case of a double-sided alteration, both parties show an unregistered reason on the note.

Keywords: Altering the Context, Note, Proof, Amount Registration, In Goods.

* (Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 10.12.2021 / Kabul Tarihi: 04.01.2022).

** Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı (hbozgeyik@ybu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9974-7459).

*** Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usul, İcra ve İflas Hukuku Anabilim Dalı (sbgun-dogdu@ybu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3721-338X).

Atıf/ Citation: **Bozgeyik**, Hayri & **Gündoğdu**, Süleyman Burak (2021), “Yargıtay Kararları Çerçevesinde Bonoda Düzenleme Sebebinin Değiştirilmesine Yönelik Beyanların İspat Yüküne Etkisi”, TFM, C: 7, S: 2, s. 253-264.

I. GİRİŞ

Kambiyo senetlerinden olan bono, kayıtsız ve şartsız bir bedel ödenmesi vaadini içerir. Bononun hamili, alacağına yönelik talebini senede dayandırmakta olup, taahhüdün sebebini açıklayıp bunu ispatlamak durumunda olmaksızın alacağını elde edebilir. Bununla birlikte uygulamada bonolara mevcut borç ilişkisi kapsamında birtakım ihtiyari kayıtlar konulabilmektedir. Söz konusu kayıtlar malen, nakden veya teminat kaydı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bononun düzenleme sebebini gösterildiği ihtiyari kayıtlar ispat yükü açısından önem arz edebilmektedir. Kambiyo senetleri ile ilgili menfi tespit davalarında senedin düzenleme sebebine ilişkin iddia ve savunmalar (*talil*) ispat yüküne etki etmektedir. Bu bağlamda ispat yükünün yer değiştirmesi genel ispat kuralından kaynaklanmaktadır. Sebebin değiştirilmesi, tarafların iddia ve savunmalarını daralttığı veya genişlettiği takdirde ispat yükünü etkilemektedir. Bu çalışmada kambiyo senetlerinin talili konusu çeşitli Yargıtay kararları ışığında tek taraflı talil ve çift taraflı talil çerçevesinde ele alınmıştır. Tek taraflı talil durumunda ispat yükü düzenleme sebebini değiştiren taraf üzerinde iken çift taraflı talile sebebiyet verebilecek vakıaların ileri sürülmesi ihtimalinde, Yargıtay kararları farklılık ve özellik arz etmektedir. Yargıtay, iki tarafın da farklı sebepler ileri sürdüğü hallerde ispat yükünün değişmeyeceğini, ancak, senetteki sebepten ayrılarak yeni bir iddia ortaya atmak suretiyle bundan

lehine haklar çıkararak tarafın ileri sürdüğü bu vakıayı ispat etmesi gerektiğini kabul etmektedir.

II. İSPAT YÜKÜ

İspat, bir iddia veya savunmaya dayanak teşkil eden vakıaların doğru ve gerçek olup olmadığı hususunda hâkimi inandırma faaliyetidir¹. İspatın konusunu, iddia veya savunmanın dayanağını oluşturan vakıalar oluşturur². Yargılama sürecinde hâkim, hangi çekişmeli vakıaların ispat edilmesi gerektiğini belirledikten sonra söz konusu vakıaların hangi tarafça ispat edilmesi gerektiğini ele alır. Bu noktada yargılamanın neticeye bağlanması hususunda önem arz eden ve taraflar arasında uyuşmazlık konusu olmaya devam eden vakıaların hangi tarafça ispat edileceğine ilişkin bir kanaate ulaşılır. Hâkimin bu süreçte verdiği kararında gösterdiği tarafla verilen yüke, ispat yükü adı verilir³.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 190. maddesi uyarınca ispat yükü; "*kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıaya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkararak taraflara aittir*". İspat yükünü düzenleyen Türk Medeni Kanunu'nun ispat yükü başlıklı 6. maddesi ise "*kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür*" ifadesini kullanmaktadır. Söz konusu maddelere bakıldığında Türk Medeni Kanunu'nda yükümlülük kavramının kullanıldığı

¹ **Kuru**, Baki (2001) Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. 4, 6. Baskı, İstanbul, s. 1966 (Hukuk Muhakemeleri); **Arslan**, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder/**Taşpınar Ayyavaz**, Sema/**Hanağası**, Emel (2019) Medenî Usul Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 380; **Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özekes**, Muhammet (2021), Medenî Usul Hukuku, 9. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s. 331; **Görgün**, Şanal, L./**Börü**, Levent/**Toraman**, Barış/**Kodakoğlu**, Mehmet (2017), Medenî Usul Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 465; **Budak**, Ali Cem/**Karaaslan**, Varol (2021) Medenî Usul Hukuku, 5. Baskı, İstanbul, s. 251.

² **Atalı**, Murat/**Ermeneç**, İbrahim/**Erdoğan**, Ersin (2020) Medenî Usul Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Yetkin s. 463; **Tanriver**, Süha (2016) Medenî Usul Hukuku, C. I, Ankara, s. 744; **Görgün/Börü/Toraman/Kodakoğlu**, s. 466; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayyavaz/Hanağası**, s. 381; **Budak/Karaaslan**, s. 251.

³ **Kuru**, Hukuk Muhakemeleri, s. 1972; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayyavaz/Hanağası**, s. 383.

görülmektedir. Bununla birlikte söz konusu kullanım hukuk tekniği açısından esas itibariyle yerinde değildir. Zira ispat yükünü taşıyan taraf açısından bu noktada bir yükümlülüğün mevzu bahis olduğu söylenemez⁴. Burada söz konusu olan ancak ve ancak bir yükün, diğer deyişle bir külfetin varlığıdır. Şayet taraf, kendisinin ispat etmesi gereken bir vakıayı ispatlayamaz ise hâkim veya karşı taraf, mutlaka onun ispat edilmesini isteyemez. Bu bağlamda ispat yükü kendisine düşen tarafın ispat için zorlanması gibi bir durumla karşılaşılmaz. İspat yükünü taşıyan ve fakat ispat faaliyetini gerçekleştiremeyen taraf, söz konusu vakıayı ispat edememiş sayılır, onun aleyhine birtakım sonuçlar doğar ve dava, çoğunlukla bu gerçekçyle aleyhine olacak şekilde neticelenir⁵.

Yargılama faaliyetinin başında taraflar genellikle ispat yükünü taşıyıp taşımadıklarına bakmaksızın dayandıkları vakıaların ispatı için delil gösterirler. Bu durumda şimdilik hâkimin ispat yükünü kimin taşıdığına ilişkin bir tespit bulunması gerekmez. Zira hâkim öncelikle tarafların sunmuş oldukları delilleri inceler. Şayet bu deliller çerçevesinde söz konusu çekişmeli vakıalar aydınlanmış ise yine ispat yükünün hangi tarafa düştüğünü belirlemeye gerek yoktur⁶. Bununla birlikte sunulan deliller yargılama için hâkimde tam bir kanaat oluşmasını sağlamıyorsa ispat yükünün belirlenmesi gündeme gelir. Bu bağlamda ispat yükünün önemi,

uyuşmazlığın çözümü açısından önem arz eden ve taraflar arasında çekişmeli bulunan bir vakıanın ispatsız kalması hâlinde ortaya çıkar. Zira bu durumda ispat yükünü kimin taşıdığına bakılır ve söz konusu vakıanın ispatsız kalmasının neticesine o taraf katlanmak zorunda kalır⁷.

Hâkimin ispat yükünü taşıdığını bildirdiği taraf, ilgili vakıayı ispat edemezse davayı kaybetme durumu ile karşı karşıya kalır⁸. Yani ispat yükünün, ispatsızlık veya belirsizlik hâlinin neticelerine kimin katlanacağı ile ilgili olduğu söylenebilir. Yargılama süreçlerinde hâkim, maddi sorun belirsiz kaldığında dahi bu hususta bir karar vermek durumunda olup bu konudaki ödevini ispat yükü kurallarını uygulayarak yerine getirir⁹.

İspat yüküne ilişkin kurallar esas itibariyle özel hukuk içerisinde yer alan ve bir hukuki neticenin ortaya çıkmasını bazı koşul vakıalara bağlayan maddi hukuk kuralı niteliğindedir¹⁰. Zira ispata konu kılınacak koşul vakıayı ve buna bağlı hukuki neticeleri düzenleme altına alan kurallar maddi hukuk kurallarıdır. İspat yükü ise söz konusu kurallardaki koşul vakıaların ispatsız ya da belirsiz kalması durumundaki neticeleri gösterdiğinden ve bu bağlamda ispat edilememenin riski konumunda bulunduğu maddi hukuka ilişkin bir durumdur¹¹.

Yargılamadaki taraf rollerinin ispat yükü ile bir ilgisi bulunmamaktadır. İspat yükü davacıya

⁴ **Kuru**, Baki (2019) İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 3. Baskı, Ankara, s. 234; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 477; **Tanrıver**, s. 780-781; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s. 383; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 351.

⁵ **Kuru**, s. 234; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s. 383; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 351.

⁶ **Kuru**, s. 234; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s. 384; **Yılmaz**, Ejder (2021) Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. 3, Ankara, Yetkin, s. 3562; **Budak/Karaaslan**, s. 257.

⁷ **Postacıoğlu**, İlhan E (1975), Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Baskı, İstanbul, s. 534; **Kuru**, s. 235; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s. 384.

⁸ **Umar**, Bilge (2014) Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 584; **Postacıoğlu**, s. 534; **Kuru**, s. 235; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s. 384; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 352; **Yılmaz**, E, s. 3562.

⁹ **Tanrıver**, s. 778.

¹⁰ **Tanrıver**, s. 779; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 351; **Budak/Karaaslan**, s. 258.

¹¹ **Tanrıver**, s. 779.

düşebileceği gibi davalıya da düşebilir¹². Söz konusu yük, vakiayı kimin ileri sürdüğü ile değil, ilgili vakıadan kimin lehine hak çıkardığı¹³ ile ilgili bir konudur. Bununla birlikte genel itibariyle davacı, mahkemeye yönelmiş olduğu talebini haklı kılan müspet veya menfi vakiaları ispat yükü altında iken, davalı, ilgili hakkın mevcut bulunmadığı, sona erdiği ya da ifasının gerekmediğine ilişkin vakiaları ispat yükü altında bulunur¹⁴.

Çalışmamızda ispat yükü, bononun talili kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu nedenle öncelikle bu konu ile bağlantılı olarak bono kavramına değinilecektir.

III. BONO, UNSURLARI ve BEDEL KAYDI

Bono, keşideci tarafından yapılan kayıtsız şartsız bir ödeme vaadini içerir (TTK 776/1 b). Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen belli şekil şartların tabi olan bono, nitelikli¹⁵ ve mücerret borç ikrarı¹⁶ (TBK 18) içeren bir kambiyo senedir.

Bono için Türk Ticaret Kanunu'nda çeşitli şekil kuralları öngörülmüştür (TTK 776, 777). Bunlardan bazıları zorunlu şekil şartı niteliğinde iken (TTK 776), bazıları ihtiyari unsur niteliğindedir (TTK 777). Zorunlu şartlardan birisindeki eksiklik senedin bono olma niteliğini ortadan kaldırır¹⁷. Bununla birlikte bonoya, senedin geçerliliğini etkilemeyecek nitelikte bazı ihtiyari kayıtların yazılması

da mümkündür. Söz konusu kayıtlardan bağımsız olarak bono, esas itibariyle soyut borç ikrarı içeren bir kambiyo senedir. Hamil, alacak talebini senede dayandırmakla birlikte taahhüdün sebebini açıklamak durumunda değildir. Borçlu, şayet böyle bir borcun olmadığını iddia ediyorsa bunu ispatlamalıdır. Zira kambiyo senetlerinde soyutluluk ilkesi esas olup bu bağlamda ispat soyutluğu da önem arz etmektedir¹⁸.

Uygulamada bono, genellikle mevcut bir borç ilişkisi kapsamında düzenlenmekte ve senet üzerinde bu amaçla bazı ihtiyari kayıtlara yer verilmektedir. Bu kayıtlardan birisi de bedel kaydıdır. Taraflar arasındaki bono verilmesine dayanak teşkil eden temel borç ilişkisinin nedenini gösteren bedel kaydı, değinilen ihtiyari kayıtlar arasında yer alır¹⁹. Kayıt ile borçlu, senedin bir sebebe binaen düzenlendiği belirtmiş olduğu gibi, bu sebebin ne olduğunu ve bu sebepten doğan edimin lehdar tarafından yerine getirildiğini kendi beyanı ile ifade ve kabul etmiş olur.

Bonoda yer alan "malen" kaydı, senedin bir mal alışverişine dayandığı, senedi düzenleyerek borç altında giren keşidecinin bunun karşılığında hamilden senet bedeli kadar bir mal almış olduğu, "nakden" kaydı ise senedin bir nakit borç verilmesi nedeniyle düzenlendiği, buna göre senedi düzenleyerek borç altında giren keşidecinin bunu hamilden aldığı bir para karşılığında yaptığı, bu kayıtlar bir bütün olarak ise senedin bedelsiz ve sebepsiz düzenlenmediği, örneğin bir hatır senedi niteliği

¹² **Kuru**, s. 236; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 353; **Görün/Börü/Toraman/Kodakoğlu**, s.477.

¹³ **Kuru**, s. 235; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 353.

¹⁴ **Atali/Ermenek/Erdoğan**, s. 477.

¹⁵ **Kendigelen**, Abuzer/**Kırca**, İsmail (2020) Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, s.161.

¹⁶ **Yılmaz**, Lerzan A (2017) Kambiyo Senetlerinde (Çek – Bono- Poliçe'de) Def'iler, 2. Baskı, İstanbul, s.106.

¹⁷ **Yılmaz**, Halil (2014) Senedin (Bononun) Talil Edilmesi, Terazi, C. 9, S. 100, s. 336.

¹⁸ **Yılmaz**, Gülşah (2020) Yargıtay Kararları Işığında Bononun Ta'lili, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, s. 8-9.

¹⁹ **Coşkun**, Mahmut (2016) Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku, Bono – Poliçe – Çek, 3. Baskı, Ankara, s. 461; **Yılmaz**, H. s. 336.

taşımadığı anlamına gelmektedir²⁰. Teminat kaydında ise bononun yalnızca bir teminat için verildiği gösterilmiş olur²¹.

Bedel kaydı, esas itibariyle bonoyu düzenleyen ile lehtar arasındaki temel ilişkiyi bir noktaya kadar açıklamaktadır. Bu bağlamda bedeli kaydı içeren bir bonoda lehtar mücerretlik kuralına dayanmamaktadır²². Diğer bir deyişle bedel kaydı ihtiva eden bir bononun lehtar, söz konusu senedin soyut bir borç ikrarı olduğuna ilişkin ilkeyi savunmasına dayanak olarak gösterememektedir²³. Şayet borç ikrarı içeren bir belgede borcun sebebi gösterilmişse, borçlu bu sebebin gerçekleşmediğini ispat etmek suretiyle borcundan kurtulabilmektedir²⁴.

Senede yazılan bedel kaydı (bedelin malen veya nakden alındığına dair kayıtlar), genel ispat kuralı nedeniyle, takiple muhatap olduğunda borçtan kurtulmak isteyen davacı/borçlu/keşideci tarafından açılacak muhtemel davalarda ispat yükünün kendi üzerinde kalmasına neden olabilmektedir.

Bedel kaydının mevcudiyeti durumunda ispat yükü, kaydın aksini savunan tarafta olmaktadır. Zira nakden veya malen kayıtlarının aksinin savunulması bir bağlamda senedin sebebe bağlanması anlamı taşır ve bu noktada ispat yükünü talil eden taraf taşımaktadır²⁵.

Bonoda bulunan bedel kaydı, bonoyu düzenleyen ile lehtar arasındaki hukuki ilişki açısından önem arz etmektedir. Bedel kaydı, karşı edimin belirlenmesi bağlamında, lehtarın ve keşidecinin arasındaki iç ilişkide ispat hukuku açısından birtakım kolaylıklar sağlamaktadır²⁶. Şayet bono, lehtar tarafından ciro edilmiş ise söz konusu bedel kaydı, iyiniyetli hamili ilgilendirmemektedir²⁷.

IV. TALİL KAVRAMI

Talil²⁸, sözlük anlamıyla, genel olarak “sebepe gösterme; illetlendirme, bir şeyi bir illete bağlama” anlamında kullanılmaktadır. Talil, tarafların, senette belirtilen düzenleme sebebinin değiştirilmesi sonucunu doğuracak birtakım vakıaları ileri sürmesi şeklinde ortaya çıkar. Kavramın bazı yazarlar tarafından “*senet metnine ve senet metninde açıklanan düzenlenme (ihdas) nedenine aykırı beyanda bulunma*” şeklinde tanımlandığı görülmektedir²⁹. Bononun talil edildiğinden söz edebilmek için öncelikle senet üzerinde düzenleme sebebine yönelik bir kaydın mevcut olması gerekir. Uygulama örnekleri incelendiğinde, bu kaydın genellikle bedel kaydı niteliğinde olduğu görülmektedir³⁰.

Yargıtay’a göre bu kayıtların varlığı hâlinde de senet geçerliliğini korumakta olup, senet ile temel ilişkinin ilintili hâle gelmesi gibi bir durumla karşılaşılmaz. Bununla birlikte söz konusu kayıtlar,

²⁰ Yargıtay HGK. 19-473/607, 12. 10. 2011, Yargıtay HGK. 2402/1532, 10.06.2015; **Kendigelen/Kırca**, s.190.

²¹ **Tutumlu**, Mehmet Akif (2009) Bononun Düzenleme Nedeninin Değiştirilmesinde (Tek ve Çift Taraflı Talilinde İspat Yükü, C. 4, S. 37, s. 149 (İspat Yükü).

²² **Deyneki**, Adnan (2005) Bonoda Bedel Kaydının ve Talilin (Bedel Kaydının Aksini İddia Etmenin) İspat Yüküne Etkisi, GÜHFD, S. 1-2, s. 154.

²³ **Yılmaz**, H., s. 336.

²⁴ YİBK, 12.4.1933 gün ve 30/6 sayılı ilamı (**Deyneki**, s. 154)

²⁵ **Tutumlu**, Mehmet Akif, (2018) Senedin (Bononun) Düzenleme Sebebine ve Bedelsizliğine İlişkin İddiaların İspatı, Terazi Hukuk Dergisi, C. 13, S. 143, s. 171 (Düzenleme Sebebi).

²⁶ **Yılmaz**, H., s. 336.

²⁷ **Deyneki**, s. 157.

²⁸ <https://sozluk.adalet.gov.tr/talil>.

²⁹ **Bilgili**, Fatih (2008) Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun Bonoda “Ciro Edilemez” Kaydına İlişkin 2007/202 No’lu Kararı Üzerine Bir Değerlendirme, TBB Dergisi, S. 78, s. 252.

³⁰ **Yılmaz**, G., s. 13.

temel ilişki içerisinde yer alan edimler bağlamında gerçekleştirilen savunmalar açısından ispat hususunda hangi tarafın delil ikame etmesi gerekliliği konusunda önem arz eder³¹. Bu bedel kaydının aksi taraflarca ileri sürüldüğünde bononun talil edilmesi durumu ortaya çıkar³².

Örneğin, alacaklı/hamil/davalı, örneğin, senet üzerinde “nakden” kaydı bulunmakta iken, senedin “mal karşılığı” verildiğini ileri sürerek, borçlunun senette gösterilenden daha fazla bir bedeli ödemek zorunda olduğunu iddia ettiğinde, senedin düzenleme sebebinin değiştirilmiş olur³³. Senedin düzenleme sebebinin değiştirilmesi, diğer bir deyişle bedel kaydının aksinin iddia edilmesi borçlu tarafından, alacaklı tarafından ya da hem borçlu hem alacaklı tarafından gerçekleştirilebilir.

Senette düzenleme sebebinin belirtilmediği bir durumda ise örneğin, davalının senedin nakit para karşılığı düzenlendiği şeklindeki beyanı talil anlamına gelmeyip, ispat yükü yer değiştirmeyecektir³⁴. Senette bedel kaydının olmadığı bir ihtimalde borçlu senedin bedelsiz olduğunu ileri sürerse, ispat yükü kendisindedir³⁵.

V. TALİLE BAĞLI OLARAK İSPAT YÜKÜNÜN YER DEĞİŞTİRMESİ

Alacaklı esas itibarıyla bonodan kaynaklı bir alacağa yönelik olarak talepte bulunduğu takdirde ispat soyutluğu karinesi dolayısıyla bir sebep göstermek durumunda değildir. Normal koşullarda alacağın varlığı, soyut borç ikrarı niteliğinde olan bononun sunulmuş olması ile ispat edilmiş olmaktadır.

Bu durumda borçlu, kendisinin borçlu olmadığı hususunu ispatlamak zorundadır. Yani, öngörülen şekil kurallarına uygun olarak düzenlenmiş bulunan bir bononun alacaklısı, söz konusu alacağı senedi sunmak suretiyle ispat ettikten sonra, senedi hükümden düşürmeye yönelik her türlü iddia borçlu tarafından ispatlanmak durumundadır.

Bedel kaydı yer alamayan bir bonoda talil söz konusu olmaz. Bu bağlamda, örneğin, bedel kaydı içermeyen bir bononun teminat olarak verildiği iddia edilmişse, söz konusu durumu iddia eden taraf bu husustaki ispat yükünü üzerinde taşır³⁶.

Talilin olmadığı bir ihtimalde, örneğin, “bedeli malen alınmıştır” kaydını ihtiva eden bonoya yönelik olarak açılan menfi tespit davasında, söz konusu kaydın varlığı malın teslimine ilişkin olarak lehtar açısından bir karine teşkil eder, yani lehtarın malın teslim edildiği hususunu ispatlaması gerekmez. İspat yükü bu durumda, kendisine malın teslim edilmediğini savunan davacı borçluya düşer³⁷.

Senette yer alan sebebin değiştirilmesi ise ispat yüküne etki eder. Sebebin değiştirilmesi, senette yer alan alacak miktarını değil, fakat tarafların iddia ve savunmalarını etkileyecek, daraltacak veya genişletecek bir etki doğurduğu takdirde ispat yükü yer değiştirebilmektedir.

A. TEK TARAFLI TALİL İHTİMALİNDE

Bonodaki bedel kaydı, tek taraflı olarak talil edilebilmektedir. Tek taraflı talil, borçlu veya alacaklı tarafından yapılmış olabilir.

³¹ Yılmaz, G., s. 12.

³² Yılmaz, G., s. 13.

³³ Öztan, Firat (1997) Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, s.1007; Türk, Ahmet (2006) Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası, Ankara, s. 292.

³⁴ Yargıtay 19. HD, 3915/10647, 07.10.2010.

³⁵ Tutumlu, Düzenleme Sebebi, s. 172.

³⁶ Yılmaz, H., s. 343.

³⁷ Tutumlu, Düzenleme Sebebi, s. 172.

Borçlunun, düzenleme sebebine yönelik kayıttan farklı bir beyanda bulunmak suretiyle bonoyu tek taraflı talil etmesi ihtimalinde, ispat yükü borçludur. Örneğin, borçlunun, malen kaydı veya nakden kaydının yer aldığı bir bononun teminat olarak düzenlendiği veya hatır senedi niteliğinde olduğunu ileri sürmesi, söz konusu bedel kaydının talili neticesini doğurur ve bu hâlde ispat yükü borçluda olur. Zira burada borçlu, senedin ihdas nedeğine aykırı beyanda bulunmakla söz konusu vakıdan kendi lehine hak çıkaran konumundadır.

Tek taraflı talilin borçlu tarafından gerçekleştirilmesini konu edinen bir Yargıtay kararında; *“Davacı vekili, müvekkilinin davalıdan aldığı mobilyalar karşılığında verdiği ve bedelini ödediği 15/05/2014 tanzim 21/07/2014 vade tarihli 24.500,00 TL meblağlı bonoya istinaden müvekkili hakkında başlatılan İcra Müdürlüğü'nün 2015/10824 E. sayılı icra takip dosyasına ilişkin borçlu olmadıklarının tespitine, alacağın %20'sinden az olmamak üzere kötü niyet tazminatının davalıdan tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, senede karşı senetle ispat kuralı gereğince davacının iddiasını senetle ispat etmesi gerektiğini belirterek, davanın reddi ile davacının alacağın %20'sinden az olmamak üzere kötü niyet tazminatına mahkum edilmesine karar verilmesini istemiştir. Mahkemece, yapılan yargılama ve toplanan delillere göre, dava konusu bononun nakden kaydı taşıdığı, davacının dava dilekçesindeki beyanı ile senetdeki ihdas nedenini talil ettiği, ispat yükü üzerinde olan davacının iddiasını ispatlayamadığı gerekçeyle davanın ve davalının kötüniyet tazminatı isteminin reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekiline temyiz edilmiştir. Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere, delillerin*

takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre, davacı vekilinin yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasına” karar verildiği görülmektedir³⁸.

Alacaklı, senette yazılan bedel kaydından ayrılmak suretiyle alacağın varlığı ve düzenlemeye esas temel ilişkinin bonoda yer aldığından farklı olduğunu ileri sürmekteyse, bedel kaydını talil eden olarak ispat yükünü üzerine almış olur. Bu bağlamda, nakden kaydının yer aldığı bir bonoda borçlunun, nakit para almadığını veya malen kaydının bulunduğu bir bonoda bononun lehdarından mal almadığını ileri sürdüğü durumlarda lehdar olarak alacaklının bonodaki kaydı talil etmesi, söz konusu ihtimali ortaya çıkarır.

Bononun üzerinde borcun sebebine yönelik bir açıklamanın bulunduğu hâlde alacaklının başka bir düzenleme sebebine dayanması bononun tek taraflı talili neticesini doğurur ve alacaklının ispat soyutluğuna ilişkin avantajı ortadan kalkar³⁹. Bu hâlde alacaklı, borçlu ile aralarında bulunan borç ilişkisine dayanak teşkil eden hukuki sebebi ve bunun geçerliliğini ispatlamak durumundadır.

Tek taraflı talilin alacaklı tarafından gerçekleştirildiğini konu edinen bir Yargıtay kararında; *“Mahkemece, tüm dosya kapsamına göre, senette nakden kaydı olup davalı tarafça başka bir hukuki ilişkiye dayalı olarak senedin alındığını beyanla senedin talil edildiği, ispat yükünü üzerine alan davalının dayandığı sözleşmede taşınmaz kiralınmasına, kira bedeline, senet alınmasına ve davacının borç ödemesine ilişkin bir hükme yer verilmediği, ayrıca davalının dayandığı çek ile sözleşme arasında bir bağlantı kurulamadığı, davalı savunmasında geçen kira bedeli tutarı ile çek tutarının birbirini teyit*

³⁸ Yargıtay 19. HD. 2016/19350, 2018/4080, 12/09/2018.

³⁹ Yılmaz, G., s. 14.

etmediğinin anlaşıldığı, sunmuş olduğu kayıtların senedi talil ettiği vakıaları ispat eder nitelikte görülmediği ve yemin deliline dayanılmadığı, dolayısıyla senedin davacı bakımından bedelsiz kaldığının anlaşıldığı gerekçesiyle davanın kısmen kabulü ile davanın senet nedeniyle davalıya borçlu olmadığına tespitine, davalının kötü niyetli olduğu ispat edilemediğinden davacının tazminat talebinin reddine karar verilmiş, hüküm davalı vekilince temyiz edilmiştir. Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere, delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmadığı” gerekçesiyle hükmün onandığı görülmektedir⁴⁰.

Senette “malen” kaydı yer aldığı halde, hamil, senedin keşidecinin şahsi borçları nedeniyle düzenlendiğini ileri sürdüğü takdirde, keşidecinin senet karşılığında teslim edilen mala ilişkin defiler ileri sürmesini engellemiş olmaktadır. Hamilin bu davranışı, borçlu keşidecinin sonuç itibarıyla ödeyeceği bedeli artırmaya yönelik olacağından, böyle bir durumda düzenleme sebebini değiştiren hamilin bunu yazılı delille ispat etmesi gerekmektedir⁴¹.

Son olarak, bononun kısmen talilinin de mümkün olduğu belirtilmelidir. Bu hâlde bonodaki bedel kaydına tamamen karşı konulmamakta, bononun kısmen başka bir sebebe istinaden düzenlendiği iddia edilmektedir. Kanaatimizce kısmen talil ihtimalinde ispat yükü, düzenleme sebebini kısmen değiştiren taraf üzerindedir. İspat hukukuna ilişkin genel kaideler gereği, senede karşı ileri sürülen iddiaların da senetle ispatı gerekir (HMK 201).

B. ÇİFT TARAFLI TALİL İHTİMALİNDE

Çift taraflı talil hâlinde, diğer bir deyişle her iki tarafında da bono üzerinde yer alan kayıt dışı bir sebep göstermesi ihtimalinde; Yargıtay’ın kararları, farklılık arz etmektedir.

Senette “malen” veya “nakden” ibaresi yer almakla birlikte, alacaklı ve borçlu, senedin verilmiş nedeni konusunda birlikte farklı bir sebep ileri sürdükleri takdirde ispat külfeti yer değiştirmeyecektir⁴².

Bedel kaydının alacaklı ve borçlu tarafından birlikte talili, senedin bedelsiz olduğu iddiasına sebebiyet verdiğinden bu noktadaki ispat yükünün TMK md. 6 ve HMK. md. 190 uyarınca bononun bedelsiz olduğunu ileri süren borçlu üzerinde olduğu söylenebilir. Bu bağlamda borçlu, bononun bedelsiz olduğunu ispat etmek durumundadır⁴³.

Yargıtay da bu hallerde genel olarak alacaklının ispat yükü karinesinden yararlandığı hâle dönüş mantığı ile hareket ederek bu yönde değerlendirmelerde bulunmak suretiyle ispat yükünü borçlunun taşıdığı sonucuna ulaşmaktadır. Bu anlamda bir Yargıtay kararında şu ifadeler yer almaktadır: “Birleştirilen menfi tespit davasında ise davacı, dava konusu kambiyo senedini davalıya sipariş olarak verdiği mallara karşılık olarak düzenlediğini, ancak sipariş ettiği malların kendisine teslim edilmemesi nedeniyle karşılıksız kaldığını iddia etmiş, birleşen davanın davalısı ise dava konusu senedin davacıya satıp teslim ettiği malların bedeline karşılık kendisine verildiğini savunmuştur. Senedin ihdas nedeni

⁴⁰ Yargıtay 19. HD. 2017/147, 2019/417, 23/01/2019, Benzer yönde bkz. Yargıtay 13. HD. 1991/9616, 1992/880, 04.02.1992, Aynı yönde, bkz. Yargıtay 11. HD. 5961/2595, 25.04.1989

⁴¹ Yargıtay 19. HD. 16207/1211, 15. 01. 2014. Aynı anlamda kararlar için bkz. **Uyar**, Talih (1994) Olumsuz (Menfi) Tespit Davalarında İspat Yükü, Ankara Barosu Dergisi, 1994/3, 445-466 (Menfi Tespit); **Erdem**, Nuri (2005) Kambiyo

Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler, İstanbul, s.70; **Deynekli**, s. 153-170.

⁴² Yargıtay 19. HD. 10260/10408, 03.11.1994; **Uyar**, Talih (1999) Yargıtay Kararlarında İspat Yükü (MK 6), Faruk Erem Armağanı, Ankara, s. 863 vd. (İspat Yükü)

⁴³ **Yılmaz**, H, s. 340.

*bölümünde 'nakden' kaydı bulunmasına rağmen her iki taraf senedin malen düzenlendiği konusunda birleşmişlerdir. Bu durumda ortada çift taraflı talil bulunduğundan ispat külfeti, bu senedin sipariş edilen mallara karşılık avans olarak verildiğini iddia eden ve az önce değinilen satışla ilgili kuralların aksini ileri süren davacıdadır. Mahkemece ispat külfetinin belirlenmesinde hata yapılması diğer bir bozma nedenidir*⁴⁴.

Senette bulunan "malen" kaydının alacaklı/hamil/davalı tarafından, senedin bir mal karşılığında değil, üçüncü kişinin kendisine olan nakit borcunun davacı tarafından üstlenilmesi nedeniyle düzenlendiğini ileri sürülmesi, borçlu/keşideci/davacının ise bedelsizlik ileri sürülmek suretiyle talil edildiği bir durumda ispat yükü borçlu/keşideci üzerinde olacaktır. Bu husustaki bir Yargıtay kararında şu ifadeler yer almaktadır. "Dava konusu bonoda davacı keşideci, davalı lehtar olup, ihdas nedeni olarak 'malen' kaydı bulunmaktadır. Davacı, taraflar arasında herhangi bir ticari ilişki olmadığını, malen kayıtlı senedin bedelsiz olduğunu ileri sürerek menfi tespit isteminde bulunmuş, davalı ise Mali Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğünde verdiği ifadesinde senedin dava dışı üçüncü kişinin kendisine olan nakit borcunun davacı tarafından üstlenilmesi nedeniyle düzenlendiğini savunmuştur. Yukarıda da ifade edildiği üzere bono bağımsız borç ikrarı içeren bir senet olup, senette bedel kaydının mevcut olması hâlinde ispat yükü kaydın aksini savunan tarafa aittir. Somut olayda ise her iki yanın bononun mal karşılığı olmadığına dair beyanları karşısında senedin her iki tarafça da talil edildiğinin kabulü zorunludur... ve davacının senedin bedelsiz olduğunu

*ispatlaması gerektiği kabul edilmelidir*⁴⁵. Bu hâlde Yargıtay, TMK'nın 6. ve HMK'nın 190. maddeleri çerçevesinde lehine hak çıkaran taraf olarak ispat yükünün davacı borçluda olduğuna ilişkin genel kuralın yer değiştirmeyeceği kanaatine ulaşmaktadır.

Yargıtay'a göre, senetteki bedel kaydını her iki taraf da farklı sebepler göstermek suretiyle talil ettiği takdirde ispat yükü, bundan kendi lehine haklar çıkaran ve senetteki sebepten ayrılarak yeni bir sebep ileri sürüp buna dayanan iddialarda bulunan tarafa yüklenecektir:

"Davacı/borçlu, davalı/alacaklının icra takibinin dayanağı olan senette 'malen' kaydı bulunmasına karşın aralarında bir mal alışverişi bulunmadığını, senedin bankadan kırdırılarak kendisine bedelinin verilmesi amacıyla düzenlendiğini, ancak senet bankaya ibraz edilmediği gibi, kendisine de bir ödeme yapılmadığı iddiasıyla, bonodan dolayı borçlu olmadığını tespitini istemiştir. Davalı/alacaklı taraf ise, bonoda malen kaydı bulunmasına karşın borçlu ile aralarında mal alışverişi olmadığını kabulle borcun nedeninin elden nakit olarak verilen para olduğunu ifade etmiştir. Şu durumda, takibin dayanağını teşkil eden, dolayısıyla da alacaklının alacağını ispat aracı durumundaki bonoda bulunan 'malen' kaydının doğru olmadığı yönündeki borçlu iddiası alacaklı yanca da kabul edilmiş, temeldeki hukuki ilişki yönünden bonodaki bu ispat kaydı bizzat alacaklı tarafından değişikliğe uğratılmıştır. Alacağın varlığını ve dayandığı temel ilişkinin senetkenden farklı olduğunu iddia eden alacaklı artık kendi dayandığı ve senetten anlaşılmayan elden para

⁴⁴ Yargıtay 19. HD. 10551/7526, 07.07.2008. Bir diğer Yargıtay kararı için bkz. Yargıtay 19. HD. 12427/16432, 12.11.2014. Yargıtay 19. Hukuk Dairesi'nin 16.01.2012 tarih ve 6404-174 sayılı kararında da aynı şekilde "Düzenlenme sebebi bölümünde "nakden" ibaresi bulunan dava konusu senetlerin noter dışında gerçekleştirilen oto satışı sebebiyle

verildiği tarafların kabulündedir. Somut olayda çift taraflı talil olduğundan ispat külfeti davacıdadır" ifadeleri yer almaktadır.

⁴⁵ Yargıtay HGK. 19-821/58, 5.2.2019.

*verilme olgusunu ispat yüküyle karşı karşıyadır*⁴⁶. Burada alacaklı senette yer alan düzenleme sebebinin ayrılmak suretiyle borçluya elden nakit para verdiğini ve esas itibarıyla de borcun sebebinin bu olduğunu ifade etmiştir. HMK'nın 190. maddesi çerçevesinde davalı, alacaklı, somut vakiadan lehine hak çıkararak taraf konumu dolayısıyla söz konusu vakiayı ispat yükü altında bulunmakta olup borçluya senet karşılığı elden para verme olgusunu ispatlamalıdır. Borçlu, ispat yükünün kendisinde olmasına sebebiyet verecek şekilde ödeme sebebiyle karşılıksızlık iddiasında bulunmamıştır. Bonoda yer alan malen kaydına karşılık, söz konusu borç ilişkisinin mal alışverişine dayanmadığı hususu somut olayda alacaklı tarafından kabul edilmiştir. Dolayısıyla borçlunun iddiası sabit hâle gelmiş olmaktadır. Bu durumda alacaklı bedelin para olarak verildiğini ispat yükü altındadır.

Senet üzerinde örneğin "nakden" kaydı yer aldığı halde senedin düzenleme sebebine ilişkin olarak gerek keşideci gerekse hamilin senedin nakit karşılığı düzenlenmediğini, bir işin yapılmasının güvencesi olarak teminat amaçlı (örneğin, binanın iskân ruhsatı sorununun çözüleceğine dair yüklenici tarafından verilen sözün yerine getirileceğini teminen) verildiği iddiası söz konusu olduğu takdirde ispat yükü hamil üzerinde olacaktır. Bu halde hamil, iki tarafın da kabulü dâhilinde olan nakden düzenleme olgusuna dayanarak bedeli talep edemeyecek, öte yandan, yapılması taahhüt edilen işin yapılıp yapılmadığı, neden yapılmadığı veya varsa eksik kalan kısımlarının nelerden ibaret ve bedelinin ne olduğunu ispat zorunda olacaktır. Bu halde hamil ayrıca, bir yandan senedin illetten mücerretliği, diğer yandan sözleşmeye dayanarak senedin icra

edilebilir olduğunu ileri sürmesi de mümkün olmayacaktır. Böyle bir olayda ispat yükü yer değiştireceğinden, üzerinde ispat yükü olduğu halde mücerret senede dayanarak keşideci aleyhine hüküm tesis mümkün olmayacaktır.

SONUÇ

Hamil tarafından kambiyo senedine dayanarak açılan takiplere karşı borçlu tarafından menfi tespit davası açılabilir. Bu davalarda, senedin düzenleme sebebine ilişkin olarak taraflarca ileri sürülen iddia ve savunmalar, bu sebebin değiştirilmesi (talili) anlamına gelerek ispat yükünün yer değiştirmesine neden olabilmektedir.

İspat yükünün talile dayalı olarak yer değiştirmesi TMK 6 ve HMK 190'da düzenlenen genel ispat kuralından kaynaklanmaktadır. Sebebin değiştirilmesi, iddia ve savunmalarını daralttığı veya genişlettiği takdirde taraflar üzerindeki ispat yüküne de etki etmektedir.

Yargıtay uygulamasına göre, senet üzerinde "nakden" kaydı bulunmakta iken, alacaklının senedin bir mal karşılığı verildiğini ileri sürmesi halinde, senedin düzenleme sebebinin değiştirilmesi sebebiyle bu hususu ispat yükü altına girmektedir. Buna karşı, alacaklı ve borçlu, senedin veriliş nedeni konusunda birlikte farklı bir sebep ileri sürdükleri takdirde ispat külfeti yer değiştirmeyecektir. Yüksek Mahkeme'ye göre, senetteki sebepten ayrılarak yeni bir iddia ortaya atmak suretiyle bundan lehine haklar çıkararak ve iddiada bulunan tarafın ileri sürdüğü bu vakiayı ispat etmesi gerekir.

⁴⁶ Yargıtay HGK. 19-781/768, 17.12.2003. Bu anlamda bkz. **Uyar**, Talih (1971) Emre Muharrer Senetlerde İhtiyari Kayıtlar, Ankara Barosu Dergisi, 1971/1, s.35.

KAYNAKÇA

- Arslan**, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder/**Taşpınar**
Ayvaz, Sema/**Hanağası**, Emel (2019) Medenî Usul Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Yetkin
- Atalı**, Murat/ **Ermenek**, İbrahim/ **Erdoğan**, Ersin (2020) Medenî Usûl Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Yetkin
- Bilgili**, Fatih (2008) Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun Bonoda "Ciro Edilemez" Kaydına İlişkin 2007/202 No'lu Kararı Üzerine Bir Değerlendirme, TBB Dergisi, S. 78
- Budak**, Ali Cem/**Karaaslan**, Varol (2021) Medenî Usul Hukuku, 5. Baskı, İstanbul
- Coşkun**, Mahmut (2016) Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku, Bono – Poliş - Çek, 3. Baskı, Ankara
- Deynekli**, Adnan (2005) Bonoda Bedel Kaydının ve Talilin (Bedel Kaydının Aksini İddia Etmenin) İspat Yüküne Etkisi, GÜHFD, S. 1-2, s. 153-170, Ankara
- Erdem**, Nuri (2005) Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler, İstanbul
- Görgün**, Şanal, L. /**Börü**, Levent/**Toraman**, Barış/**Kodakoğlu**, Mehmet (2017), Medenî Usûl Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Yetkin
- Kaçak**, Nazif (2010) Açıklamalı-İçtihatlı Tüm Yönleriyle Bono Poliş Çek, 5. Baskı, Ankara
- Kuru**, Baki (2001) Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. 4, 6. Baskı, İstanbul (Hukuk Muhakemeleri)
- Kuru**, Baki (2019) İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 3. Baskı, Ankara
- Öztaş**, Fırat (1997) Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara
- Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özekes**, Muhammet (2021), Medenî Usûl Hukuku, 9. Baskı, İstanbul, On İki Levha
- Postacıoğlu**, İlhan E (1975), Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Baskı, İstanbul
- Tanrıver**, Süha (2016) Medenî Usûl Hukuku, C. I, Ankara
- Tutumlu**, Mehmet Akif, (2018) Senedin (Bononun) Düzenleme Sebebine ve Bedelsizliğine İlişkin İddiaların İspatı, Terazi Hukuk Dergisi, C. 13, S. 143, s. 170-188 (Düzenleme Sebebi)
- Tutumlu**, Mehmet Akif (2009) Bononun Düzenleme Nedeninin Değiştirilmesinde (Tek ve Çift Taraflı Ta'lilinde İspat Yükü, C. 4, S. 37, s. 147-151 (İspat Yükü)
- Türk**, Ahmet (2006) Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası, Ankara
- Umar**, Bilge (2014) Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Baskı, Ankara, Yetkin

Uyar, Talih (1971) Emre Muharrer Senetlerde İhtiyari Kayıtlar, Ankara Barosu Dergisi, 1971/1 s. 29-39

Uyar, Talih (1994) Olumsuz (Menfi) Tespit Davalarında İspat Yükü, Ankara Barosu Dergisi, 1994/3, 445-466 (Menfi Tespit)

Uyar, Talih (1999) Yargıtay Kararlarında İspat Yükü (MK 6), Faruk Erem Armağanı, Ankara (İspat Yükü)

Yılmaz, Ejder (2021) Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. 3, Ankara, Yetkin

Yılmaz, Gülşah (2020) Yargıtay Kararları Işığında Bononun Ta'lili, Ankara Barosu Dergisi, S.4

Yılmaz, Halil (2014) Senedin (Bononun) Talil Edilmesi, C. 9, S. 100, s. 335-344

Yılmaz, Lerzan A (2017) Kambiyo Senetlerinde (Çek – Bono- Poliçe'de) Def'iler, 2. Baskı, İstanbul

Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan etmektedir. Aksi bir durumun tespiti halinde Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi (TFM) hiçbir sorumluluğu kabul etmemektedir. Sorumluluk, çalışmanın yazarlarına aittir.

Katkı Oranı Beyanı: Söz konusu çalışmanın hazırlanması ve yazımı aşamasında yazarların katkı oranı %50 - %50'dir.

Varsa Destek ve Teşekkür Beyanı: Yoktur.

Çatışma Beyanı: Yoktur.

Ethics Statement: *The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, TFM does not have any responsibility and all responsibility belongs to the authors of the study.*

Contributions Statement: *Authors have contributed 50% - 50% into preparing and writing this study.*

Statement for Support and Appreciation If Any: *None.*

Statement for Conflict of Interest: *None.*